

Korinin dnevnik

Ianuarius

1. I.

Na **kalende u januariju** uvijek je veselo jer pod zaštitom boga Jana ulazimo u novu godinu u doba kad se novo sunce rađa i dani postaju duži. Inače smo na današnji dan obično posjećivali kuće obitelji i prijatelja, ali ovih je dana izrazito kišovito i hladno pa smo odlučili pozvati ih sebi. Usprkos mučnini, jučer sam cijeli dan s robovima pekla medenjake koje ćemo danas posluživati, uz sir začinjen metvicom i medom te peciva punjena pastom od badema. Važno je da u novu godinu uđemo sa slatkim jelima da bi nam cijela godina bila slatka. A kako je ljudima u naše doba zarada slađa od hrane, Menda je u izvezene vrećice za poklon uz datulje i suhe smokve posložila novčiće koji na sebi nose dvostruko lice boga kojeg danas slavimo. Sjećam se kako je baka nama unucima dijelila bakrene novčiće, dok bih danas smatrala nepristojnim ne dati barem srebrne denare, ako već ne zlatnike. Muž je jutros otišao na sud, jer se danas uobičajeno radi iako je blagdan – ne može se dopustiti da cijela godina postane lijena ako se prvi dan ljudi ne bave svojim poslom. Morao je sudjelovati i na sjednici senata kojom je predsjedao stariji od novoizabranih konzula, koji su danas stupili na dužnost popevši se od svojih kuća na Kapitolij u povorci klijenata i prijatelja, praćeni liktorima, provjerivši volju bogova auspicijima i uputivši im molitve za dobrobit Rima uz žrtvu bijelih bikova pred Jupiterovim hramom. Jan danas otvara hramove i uši bogova da bi bili skloni primiti naše molbe, a svaki početak obilježava sve ono što slijedi iza njega. Popodne smo i mi otvorili vrata gostima koji su dolazili vedra lica, usta punih šala i dobrih želja, zazivajući Jana kao Otvaratelja i Zatvaratelja dok su prelazili prag. Taj dvostruki bog vrata, ulaza i izlaza, početaka i svršetaka, čije ime, kažu filozofi poput Cicerona, dolazi od „ići”, jedno lice okreće prema ljudima vani, a drugim promatra obiteljske Lare. Dok mu u veselom raspoloženju prinosimo vino i ubacujemo šafran u vatru na ognjištu, zamišljam ga kako oslonjen na svoj štap stoji na vratima neba, okružen ljupkim Horama, držeći u ruci ključ olimpske palače, a ujedno i simbol ključeva naših života.

3. I.

Treći dan prije nona ove godine počinju trodnevne **Kompitalije** u čast Larima koji štite raskrižja na granicama imanja. Nismo izlazili iz grada zbog lošeg vremena, ali sjetila sam se na vrata kuće objesiti glavice maka i češnjaka kako bismo njima zadovoljili božicu podzemnih duhova Maniju. Ona je davno od kralja Tarkvinija tražila da žrtvuje glave za svaku glavu kućanstva u svrhu očuvanja zdravlja obitelji,

a on se mudro sjetio zamijeniti ljudske glave onim povrtnima. Ima ih koliko i nas u kući, a napravila sam i vunene loptice za sve robove, kao i tri vunene lutkice za muža, sebe i dijete koje dolazi. Osim medenjaka koje smo ostavili u larariju, muž je odnio dio i na obiteljske grobove, kako bi nas se duhovi predaka sjetili i čuvali nas. Dok se ovih dana družimo sa susjedima uz ples, društvene igre i kratke igrokaze, drago mi je da ih ne provodim na roditeljskom imanju uz valovima bogato jezero gdje je u ovo doba godine uvijek bilo ledeno i gdje su se ta obiteljsko-susjedska okupljanja uz jela od kokoši i još mlado vino redovito pretvarala u više ili manje nasilne svađe oko međa.

9. I.

Četiri dana nakon nona ponovno se obraćamo Janu za očuvanje države, slaveći prve od triju godišnjih *Agonalija*. Njemu danas kralj svetinja žrtvuje ovna u Regiji, a prinijet će mu i uobičajeni kolač od ječma i žrtvenu smjesu od pira pomiješanog sa solju. Preko Jana se otvara pristup drugim bogovima pa ga zazivamo prvog u svim molitvama, a zato ga je i naš stari pobožni kralj Numa Pompilije počastio imenovavši po njemu mjesec kojim će otada počinjati godina, umjesto onim Marsovim. Kako je Jan vratar do svih ostalih bogova, tako ovaj svećenik, poput kralja kojeg je naslijedio, nadvisuje sve ostale svećenike i žrtvom započinje svaki mjesec.

15. I.

Dva dana nakon ida nadoknađujem odlazak do hrama Karmente preko puta otoka na Tiberu kamo sam obično dolazila na prvi od dva dana *Karmentalijska*, četiri dana prije. Međutim, tada je Pomponija dovela djecu pa smo izrađivali kocke od životinjskih košćica i lutke od komadića drveta. Zato danas, kad je opet blagdan, želim počastiti božicu proročanskog dara, pravim imenom Nikostrata, jednu od Kamena koje svojom pjesmom štite i liječe, osobito zato jer čuva žene na porođaju. Kao i mnoge druge matrone, pripazila sam da na sebi nemam ništa napravljeno od kože životinja, a za prinos nosim samo plodove i kolače, jer Karmentino štovanje isključuje svaku smrt, budući da ona može proricati samo srcem čistim od okaljanja, kao i da očekujemo od nje da nas od te smrti i zaštiti.

24. I.

Iako nam prihodi ne ovise izravno o poljoprivredi, žene u mojoj obitelji redovito su štovale Cereru pa joj i na dan kad započinju *Sementive*, trodnevne svetkovine kojima molimo da zasijani usjevi, koji trenutačno mirno poživaju, uspješno urode plodom, prinosim žrtvu pirove pogače i utrobu trudne krmače u kućnom larariju. Muž mi najavljuje da će za četiri dana, na dan posvete hrama Kastora i Poluksa, božanskih blizanaca koji štite jahače i vojnike, tijekom igara sa svojim prijateljima

konjancima održati procesiju u njihovu čast, kako bi ih posebno umilostivili prije odlaska u Germaniju. Jučer je, naime, došao glasnik s nalogima da on, kao i muž Pomponije Mlađe, Lucije, krajem mjeseca putuju onamo na službu. Molim se ujedno da Jan, kojem pripada ovaj mjesec, nadgleda i početak i kraj tog njihovog pothvata. Nedavno su zatvorena vrata na Janovom prolazu na Forumu kako bi se pokazalo da je s našim Augustom u krajevima pod rimskom vlašću nastupilo razdoblje mira i kako bi se taj mir zadržao unutra. Pitam se koliko daleko seže taj mir, i vrijedi li on i u mračnim šumama onkraj Rajne?

auspicij – izvorno, gatanje iz promatranja ptica, bilo njihovog ponašanja na tlu, bilo leta na nebu, koje se obavezno provodilo na početku svakog većeg pothvata. Kasnije označava i svako znamenje koje se može tumačiti kao izraz volje bogova, pogotovo ono pozitivno.

Hore – božice personifikacije godišnjih doba i prolaska vremena, koje se svojim funkcijama nadopunjavaju s Janom kao bogom početaka.

Kamene – rimska varijanta Muza, za koje se vjeruje da im je ime povezano s riječju *carmen* = napjev

kralj svetinja – *rex sacrorum*, svećenik koji je zamijenio kralja u njegovoj religijskoj ulozi, obično zadužen za stare rituale posvećene dobrobiti države. Bog Jan nema svog flamera, nego mu žrtve obično prinosi ovaj svećenik, što se tumači kao pokazatelj nekadašnje važnosti i posebnosti Jana unutar rane rimske religije.

Lari koji čuvaju raskrižja – *Lares compitales*, duhovi predaka i bogovi kućanstva koji čuvaju obitelj i njenu imovinu te primaju dnevne žrtve u larariju, u ovom slučaju posebno zaduženi za granice imanja

liktor – državni službenik koji kao vrsta straže u Rimu prati magistrature sa sudskim i vojnim ovlastima, noseći svežanj pruća koji simbolizira snagu jedinstva (*fascis*). Kad magistrati izlaze izvan pomerija, prvotnih granica Rima, u svežnju se nalazi i sjekira koja simbolizira pravo izricanja smrtne kazne.

Otvaratelj i Zatvaratelj – lat. *Patulcius* i *Clusius*, Janovi epiteti koji potječu iz najstarijih rimskih vremena, a možda se nalaze i u *Carmen Saliare*, fragmentarno očuvanoj latinskoj religijskoj pjesmi koju su izvodili Marsovi svećenici Salijci.

Maja Matasović

Odsjek za hrvatski latinitet

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu